
Spesialistutdanningen 100 år

AKTUELT I FORENINGEN

VILDE BAUGSTØ

vilde.baugsto@legeforeningen.no
Samfunnspolitisk avdeling

I 2018 fylte spesialistutdanningen 100 år. På Legeforeningens årlige lederseminar i januar ble det markert med et foredrag av historiker Per Haave, som er statsstipendiat og gjesteforsker ved Det medisinske fakultet ved Universitetet i Oslo (UiO).

UTVIKLING: Gjennom 100 år har spesialistutdanningen gått fra kollegial selvjustis til lovbasert spesialistkompetanse. Her fra hjerteavdelingen på Akershus universitetssykehus. Foto: Ahus

Grunnlaget for spesialistutdanningen ble lagt allerede i 1880-årene, da det ble en økende opposisjon blant legene mot Det medisinske fakultets konservative holdning til medisinsk undervisning. Dette var en sterk medvirkning til

dannelsen av Den Norske Lægeforening i 1886. Mot slutten av 1800-tallet begynte stadig flere privatpraktiserende leger å annonsere seg som spesialister. Dette vakte harme – spesielt i Legeforeningens ledelse, og i 1918 ble spesialistregler vedtatt og gjort gjeldende for hele landet fra 1919. Dermed ble det skapt en profesjonsstyrt legeutdanning utenfor universitetet, og medisinstudiet ble gjort om til grunnutdanning.

Legeforeningen arbeidet kontinuerlig med å gjøre spesialistutdanningen bedre. Spesialistkomiteene ble det viktigste og mest innflytelsesrike organet i utviklingen av regelverket og innholdet i spesialistutdanningen. Arbeidet i disse komiteene hvilte på en betydelig ubetalt innsats.

I 1965 ble de såkalte Bodø-reglene vedtatt. De nye reglene la grunnlaget for en mer systematisert utdanning. Spesialistutdanningen fikk et sterkere preg av utdanning, med teoretisk opplæring, obligatoriske kurs og undervisningsprogram.

Hovedansvaret for gjennomføringen av spesialistutdanningen lå lenge hos den enkelte overlege. Dette ble endret på 1980-tallet. Da gjorde Legeforeningen spesialistutdanningen mer målrettet, systematisk og effektiv. I 1989 fantes det dermed målbeskrivelser med ferdighets- og kunnskapskrav og gjennomføringsplaner for hver enkelt spesialitet. Med målbeskrivelsene ble det for første gang knyttet definerte læringsmål til spesialistutdanningen (1, 2).

Debatt om godkjenningen

I over 90 år var det Legeforeningen som godkjente spesialistene. Det var ikke opplagt at det skulle bli slik. Allerede i 1913 foreslo et utvalg i Legeforeningen å legge oppgaven til det daværende Helsedirektoratet. Den daværende medisinaldirektør Michael Holmboe mente derimot at foreningen selv var bedre skikket til å påta seg oppgaven. Dette ble også den løsningen Legeforeningen etter hvert selv skulle foretrekke.

Også i 1967 ble det debatt om hvem som skulle godkjenne spesialistene. Et offentlig utvalg leverte en innstilling om at Norge burde gjøre som sine naboland, og overlate spesialistutdanningen til staten. Utvalget var kritisk til at en «privat forening» kontrollerte et felt med en så stor samfunnsmessig betydning. Likevel lot daværende helsedirektør Karl Evang spørsmålet ligge.

I 1982 trådte en ny legelov i kraft. Et samlet utvalg gikk inn for at staten skulle få det formelle ansvaret for spesialistutdanningen. Samtidig mente utvalget at Legeforeningen hadde en unik erfaring og ekspertise på området, og foreslo derfor at foreningen fortsatt måtte spille en viktig rolle. Både Sosialdepartementet og Stortinget sluttet seg til. Som følge av legeloven skulle ikke landsstyret i Legeforeningen lenger bestemme spesialistutdanningens form og innhold, men gi anbefalinger til departementet. Foreningen skulle også godkjenne spesialister med delegert myndighet.

Presset øker

Utover i 1990-årene økte det politiske presset mot Legeforeningens rolle i spesialistutdanningen, og etter flere debattrunder orienterte helseminister Bjarne Håkon Hanssen i 2009 om at Helsedirektoratet skulle overta ansvaret for spesialistutdanningen. Det var først og fremst godkjenningsordningen som ble opplevd som uheldig, fordi Legeforeningen ifølge departementet hadde så stor reell og potensiell makt at det svekket myndighetenes kontroll med utforming og organisering av spesialisthelsetjenesten.

Overtakelsen av spesialistgodkjenninger skjedde i 2011. Nå skulle ikke Legeforeningen lenger godkjenne spesialister eller resertifisere spesialister i allmennmedisin.

Til tross for at det er staten som nå godkjenner legespesialistene, gjør spesialistkomiteene fortsatt et viktig dugnadsarbeid. De utarbeider anbefalinger til læringsmål, læringsaktiviteter og vurderingsformer for den enkelte spesialitet. Disse blir deretter overlevert fra Legeforeningen til Helsedirektoratet.

LITTERATUR

1. Haave P. Spesialistutdanningen 100 år. Foredrag.
2. Spesialistutdanningen av leger. Oslo: Den norske legeforening, 2009. <https://legeforeningen.no/PageFiles/31669/Heftet%20.pdf> (11.3.2019).

Publisert: 25. mars 2019. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. mars 2026.